

79.

TAUTSAIMNIECĪBAS STRUKTURĀLĀS TRANSFORMĀCIJAS PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Tēžu krājums

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

2021. gada 29. februāris

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

79.

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

Tautsaimniecības strukturālās
transformācijas problēmas un
risinājumi

Economic structural
transformation problems and
solutions

Piektdien, 2021. gada 29. februārī plkst. 10.00,
tiešsaistē

Friday, 29 February 2021, 10.00 AM, online

Programma/Programme

Vadītājs/Chair: Prof. Sandra Jēkabsone		
10.00–10.10	<i>Prof. Sandra Jēkabsone</i> FBME, University of Latvia	Atklāšana, darba kārtība Opening, agenda
10.10–10.30	JĒKABSONE SANDRA SKRIBĀNE IRINA	TAUTSAIMNIECĪBAS TRANSFORMĀCIJAS PAMATKONCEPTI UN PRAKSE
10.30–10.50	HILKEVICS SERGEJS, JĒKABSONE SANDRA	LATVIJAS MAKROEKONOMISKO MODEĻU KOPUMS
10.50–11.10	ASTRĪDA RIJKURE	OSTU KRAVU STRUKTŪRAS DIVERSIFIKĀCIJAS IESPĒJAS
11.10–11.30	HILKEVICS SERGEJS, SEMAKINA VALENTĪNA	SSA METODEDES PIELIETOŠANA RACIONĀLO GAIDU MODEĻOS
11.30–11.50	KĀRLIS VILERTS	PRIVĀTĀ UN SABIEDRISKĀ SEKTORA ALGU ATŠĶIRĪBAS LATVIJĀ: 10 GADI KOPŠ FINANŠU KRĪZES
11.50–12.10	EDGARS VĪTOLS	EKONOMISKĀS IZAUGSMES NOTEICOŠIE FAKTORI LATVIJĀ: KOBA-DUGLASA RAŽOŠANAS FUNKCIJAS ANALĪZE
12.10–12.30	MĀRTIŅŠ DANUSĒVIČS, LĪGA BRASLIŅA	BIM NOZĪME KONKURĒTSPĒJAS CELŠANĀ BŪVNICĪBAS NOZARĒ
12.30–12.50	INESE PELŠA	ZALĀ PUBLISKĀ IEPIRKUMA IZAICINĀJUMI BŪVDARBU IEPIRKUMOS LATVIJĀ
12.50–13.10	ILZE SPROĢE SOLVITA KRISTONE	COVID-19 IETEKME UZ DARBA TIRGU LATVIJĀ
13.10.-13.30	LAURIS GRUNTMANIS	LATVIJAS PAŠVALDĪBU ATTĪSTĪBAS NOVĒRTĒŠANA
13.30.-13.50	INGA ŠĪRANTE	PROJEKTU ORIENTĒTU PĒTNIECĪBAS ORGANIZĀCIJU TEHNOĻIJU ATTĪSTĪBAS PROCESA PĀRVALDĪBA
13.50–14.--	Noslēgums, diskusijas	

TAUTSAIMNIECĪBAS TRANSFORMĀCIJAS PAMATKONCEPTI UN PRAKSE

Sandra Jēkabsone

Latvijas Universitāte
sandra.jekabsone@lu.lv

Irina Skribāne

Latvijas Universitāte
irina.skribane@lu.lv

Pasaules ekonomika XX - XXI notiekošo izmaiņu dziļums liecina par to, ka mēs dzīvojam transformācijas laikmetā. Termins "transformācija" tulkojumā no latīņu valodas nozīmē pārveidošanu, modifikāciju. Tādējādi šis jēdziens ekonomikas zinātnē tiek piemērots, raksturojot kvalitatīvas pārmaiņas ekonomiskajā sistēmā, kas nodrošina tautsaimniecības struktūras maiņu virzienā uz jauno ilgtspējīgāku modeli. Tautsaimniecības struktūra un proporcijas katrā valstī ir atšķirīgas, ko nosaka vairāki objektīvi apstākļi, tādi kā teritoriālais izvietojums, pieejamie ražošanas resursi, valsts attīstības līmenis un integrācijas pakāpe pasaules tirgos u.c. Empīrisko pētījumu rezultāti, kā arī pasaules valstu pieredze liecina, ka tirgus mehānismi paši par sevi negarantē tautsaimniecības struktūras maiņu par labu augsto un vidējo tehnoloģiju nozarēm, tāpat tirgus spēku radītās strukturālās pārmaiņas var būt ļoti sāpīgas sabiedrībai, kas norāda uz aktīvas valdības politikas un atbalsta nepieciešamību. Valstij jānosaka strukturālo izmaiņu galvenos virzienus, kas atbilst valsts konkurētspējas palielināšanas mērķiem un jānodrošina resursu mobilizāciju un koncentrāciju noteiktajos virzienos. Lai nodrošinātu Latvijas ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, vienlaikus orientējot to uz struktūras izmaiņām, kas spētu uzlabot uzņēmumu produktivitāti un konkurētspēju kā vietējā, tā starptautiskā mērogā ir izstrādātas Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam (NIP), kas aptver visas tautsaimniecības nozares un nosaka ekonomikas izaugsmes veicināšanas mērķus un rīcības virzienus turpmākajiem septiņiem gadiem. Pētījuma ietvaros ir analizētas dažādas tautsaimniecības transformācijas koncepcijas un izvērtēta citu valstu pieredze, kā arī Latvijas stiprās un vājās puses tautsaimniecības strukturālajai transformācijai uz zināšanām un inovācijām balstītu ekonomisko modeli.

Atslēgvārdi: industriālā stratēģija, NIP, RIS3.

LATVIJAS MAKROEKONOMISKO MODEĻU KOPUMS

Sergejs Hilkevics

Ekonomikas un biznesa administrācijas fakultātes profesors,
Ventspils Augstskola Lietišķo zinātņu fakultāte, Latvija

Sandra Jēkabsone

Uzņēmējdarbības, vadības un ekonomikas fakultātes profesore, Latvijas Universitāte, Latvija

Šis referāts ir veltīts Latvijas makroekonomikas modeļu kopumam, ko pērn izglītības un pētniecības vajadzībām izstrādāja Latvijas Universitātes un Ventspils Augstskolas profesoru un doktorantu grupa.

Mūsu sākotnējā ideja bija atbalstīt universitātes studiju kursu makroekonomikā ar Matlab skriptu kopumu, lai demonstrētu attiecības starp tādiem galvenajiem makroekonomiskajiem parametriem kā iekšzemes kopprodukts, ekonomikas izaugsme, inflācija, ekonomikas cikls, bezdarbs, neto eksports, ka arī skaidrotu studentiem valsts ekonomikas politikas pamatus. Šim nolūkam makroekonomisko modeļu kopums tika realizēts no sākot no vienkāršākajiem modeļiem līdz pietiekami sarežģītiem.

M01 modelis ir vienkāršais divu vienādojumu Petera Irelanda tipa darba tirgus līdzsvara modelis ar tikai diviem dalībniekiem – māsaimniecībām un uzņēmumiem. Šā modeļa galvenais uzdevums ir grafiski parādīt konverģences procesu darba tirgus līdzsvara sasniegšanai.

M02 modelis ir standarta Hiksa-Hansena tipa IS-LM četru vienādojumu modelis, kurā tiek ņemts vērā līdzsvars divos tirgos vienlaikus.

M03 modelis ir Mandela-Fleminga tipa mazās atvērtās ekonomikas modelis Bāzeles interpretācijā ar vienpadsmit vienādojumiem. Izmantojot šo modeli, ir iespējams novērtēt ārējās tirdzniecības ietekmi uz ekonomiskiem procesiem.

M04 modelis ir Sarženta tipa Rational Expectations modelis, kura pamatā ir vienādojumi ar prognozētajām vērtībām. Prognozēšanas vienkāršākā forma ir iepriekšējās tendences ekstrapolācija, sarežģītākā pieeja izmanto zemo frekvenču Hodricka-Prescotta filtru, labākus rezultātus var dabūt, izmantojot SSA metodi.

M05 modelis ir Kidlanda-Prescotta tipa reālo biznesa ciklu RBC modelis, kas izmanto Dynare sistēmu lai pētītu ietekmi uz ekonomikas sistēmas dinamiku.

Modelis M06 ir Christiano Type DSGE modelis, kas ir kalibrēts Latvijas apstākļiem.

Izstrādāto modeļu kopumu var izmantot ne tikai studiju procesam, bet arī doktorantūras studentiem pētniecības darbiem.

Atslēgas vārdi: makroekonomiskā modelēšana, makroekonomikas modelis, vispārējais līdzsvars, DSGE.

Literatūra

1. Michael De Vroey. The History of Macroeconomics from Keynes to Lucas and beyond. Cambridge University press, 2016.
2. Abbas Valadkhani. History of macroeconomic modelling: lessons from past experience. Journal of Policy Modelling 26, 265-281, 2004.
3. V.Ozoliņa, R.Počs. Macroeconomic Modelling and Elaboration of the Macro-Econometric Model for the Latvian Economy. Riga Technical University, 2013

OSTU KRAVU STRUKTŪRAS DIVERSIFIKĀCIJAS IESPĒJAS

Astrīda Rijkure
Latvijas Universitāte
astrida.rijkure@lu.lv

Ostas un transporta nozare ir viens no lielākajiem pakalpojumu eksporta sniedzējiem un tāpēc ir svarīgi ostās apkalpot kravas ar augstu pievienoto vērtību, tādā veidā palielinot kopējo pienesumu valsts tautsaimniecībai. Lai to panāktu Latvijas lielajās ostām ir jādiversificē ostu kravu struktūra un jāuzlabo ostu efektivitāte. Ostas veiktspējas izvērtēšana kļūst arvien aktuālāka mūsdienu ostu pārvaldībā, it īpaši, lai ostu varētu salīdzināt ar konkurējošām ostām. Ostas veiktspēju var sasniegt, ja osta tiek salīdzināta pēc iepriekš noteiktiem precizitātes, pilnīguma, izmaksu un ātruma standartiem. Atsevišķas ostas uzrauga savu darbību, pamatojoties tikai uz funkcionālām īpašībām, bet dažas aptver plašākus aspektus, piemēram, administratīvos un finansiālos rādītājus. Bet jebkuras ostas kopējais mērķis ir maksimizēt peļņu, attīstīties un palielināt pārkrauto kravu apjomu. Ostu efektivitāte ievērojami atšķiras: ne visas ostas darbojas vienlīdz sekmīgi, un pēdējo gadu laikā aizvien palielinājušās atšķirības starp ostām, kuras pielāgojušās jaunajām loģistikas un ekonomikas prasībām, un ostām, kurām tas nav izdevies. Veiktspējas atšķirību rezultātā satiksmes plūsma ievērojami novirzās, tas nelabvēlīgi ietekmē uzņēmējdarbības iespējas labi strādājošajās ostās. Tas apdraud transporta tīkla efektivitāti un ilgtspējību, ekonomikas konkurētspēju kopumā.

Atslēgvārdi: Ostu ekonomika, diversifikācija, efektivitāte

SSA METODES PIELIETOŠANA RACIONĀLO PROGNOZES MODEĻOS

Sergejs Hilkevics

Ekonomikas un biznesa administrācijas fakultātes profesors,
Ventspils Augstskola Lietišķo zinātņu fakultāte, Latvija

Valentīna Semakina

Ekonomikas un pārvaldības fakultātes doktora studiju programmas studente,
Ventspils Augstskola, Latvija

Šis referāts ir veltīts racionālo prognozes modeļu analīzei. Sākotnēji, 1961. gadā, racionālo prognozes modeļus piedāvāja izmantot Džons Mūts (*John Muth*), bet to straujā attīstība notika 1970.-tos gados pēc Roberta Lūkasa kritikas darbu sērijas. Galvenie racionālo prognozes modeļu pieņēmumi ir saistīti ar to, ka visiem modeļa ekonomiskiem aģentiem ir pieejama atbilstošā informācija par tirgu un aģentu lēmumus ietekmē viņu veiktās prognozes.

Šajā referātā mēs piedāvājam racionālo prognozes modeļos izmantot singulārās spektrālās analīzes metodi (SSA), jo šī metode veic prognozi ar lielāku precizitāti salīdzinājumā ar trenda ekstrapolāciju un Hodrika-Preskotta filtru.

SSA ir laika rindu analīzes metode, kas sākotnēji tika izmantota signāla attīrīšanai no trokšņa, bet vēlāk N. Goļandina, V. Nekrutkins un A. Žigļavskis konstatēja šīs metodes prognozes īpašības, kas tika aprakstītas ar lineāro rekurēnto formulu. SSA metodes galvenā ideja ir sadalīt laika rindu additīvās komponentēs (trends, oscilācijas un troksnis), iepakojot laika rindu divdimensiju matricā.

Trenda ekstrapolācija ir viena no izplatītākām ekonomiskās prognozēšanas metodēm. Tās priekšrocības ir saistīta ar metodes vienāršību, bet trūkumi ir saistīti ar metodes nespēju prognozēt svārstības.

Hodrika-Preskotta filtrs (HP filtrs) ir visbiežāk izmantotā metode svārstību prognozēšanā ekonomikā. HP filtrs ir zemo frekvenču filtrs, kas sadala laika rindu trendā un cikliskā komponentē.

SSA metodes pielietošana racionālo prognozes modeļos ļaus ekonomiskiem aģentiem pieņemt lēmumus ar augstāku precizitāti.

Atslēgas vārdi: ekonomiskā prognozēšana, racionālo prognozes modeļi, singulārā spektrālā analīze, trenda ekstrapolācija, Hodrika-Prestotta filtrs

Literatūra

1. de Jong, R. M., & Sakarya, N. (2016). The Econometrics of the Hodrick-Prescott Filter. *The Review of Economics and Statistics*, 98(2), 310–317. https://doi.org/10.1162/REST_a_00523
2. Golyandina, N., Nekrutkin, V., & Zhigljavsky, A. (2001). *Analysis of Time Series Structure: SSA and Related Techniques*. Boca Raton: CHAPMAN & HALL/CR
3. Glantz, M., & Mun, J. (2011). Chapter 8 - Projections and Risk Assessment. In M. Glantz & J. Mun (Eds.), *Credit Engineering for Bankers (Second Edition)* (Second Edition, pp. 185–236). Academic Press. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-378585-5.10008-9>
4. Lucas, R. E. et al. (1976). Econometric policy evaluation: A critique. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 1(1), 19–46.
5. Mishkin, F. S. (1983). *A rational expectations approach to macroeconometrics: Testing policy ineffectiveness and efficient-markets models*. University of Chicago Press.

PRIVĀTĀ UN SABIEDRISKĀ SEKTORA ALGU ATŠĶIRĪBAS LATVIJĀ: 10 GADI KOPŠ FINANŠU KRĪZES

Kārlis Vilerts

Latvijas Universitāte

kvilerts@gmail.com

Globālās finanšu krīzes laikā vairums Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu valdības saskārās ar nepieciešamību veikt publisko finanšu konsolidāciju, kas visai bieži skāra arī sabiedriskā sektora darbinieku algas. Latvija šajā ziņā izcēlās uz citu ES dalībvalstu fona, jo krīzes laikā pieredzēja ne tikai vienu no straujākajiem iekšzemes kopprodukta kritumiem, bet arī veica salīdzinoši apjomīgu budžeta izdevumu konsolidāciju. Krīzes laikā, cenšoties atjaunot fiskālās politikas ilgtspēju, jautājums par sabiedriskā sektora atalgojuma konkurētspēju darba tirgū nereti palika otrā plānā. Tomēr, pastāvot nozīmīgām algu atšķirībām starp privāto un sabiedrisko sektoru, rodas virkne nevēlamu ekonomiska rakstura seku, kā zemāka uzņēmumu rentabilitāte (Alesina, Ardagna, Perotti un Schianterelli, 2002) un konkurētspējas zudums (Lane un Perotti, 2003), tāpēc izpratnei par algu atšķirībām sektoru starpā ir ne tikai akadēmiska, bet arī praktiska nozīme.

Tādēļ šajā pētījumā, izmantojot anonimizētus mikrodatu no Centrālās statistikas pārvaldes darbaspēka apsekojuma periodā no 2007. līdz 2018. gadam, ar ekonometriskām metodēm novērtēts vai un kā privātā un sabiedriskā sektora algu atšķirības Latvijā ir mainījušās laika gaitā un dažādos ekonomiskā cikla posmos. Pētījumā izmantota Ohakas-Ransoma (Oaxaca un Ransom, 1994) dekompozīcijas metode, kas ļauj novērtēt vai un cik lielā mērā sabiedriskā sektora darbinieku algas atšķiras no pēc sociālekonomiskajām īpašībām salīdzināmu privātā sektora darbinieku algām.

Pētījuma rezultāti liecina, ka algu atšķirības sektoru starpā laika gaitā nav bijušas konstantas. Ekonomiskās krīzes laikā un pirmajos gados pēc tās nosacītās algu starpības novērtējumu vērtības ievērojami samazinājās, liecinot, ka sabiedriskā sektora darbinieku algas kļuva zemākas nekā līdzvērtīgiem privātā sektora darbiniekiem. Visizteiktākais samazinājums bija novērojams Rīgā un salīdzinoši labi apmaksātās profesiju grupās. Šāda dinamika krīzes periodā, iespējams, atspoguļo Latvijas valdības īstenotos fiskālās konsolidācijas pasākumus, kas bija vērienīgāki nekā vairumā ES dalībvalstu.

Lai gan pēckrīzes periodā pieredzētā ekonomiskā augšupeja bijusi garākā kopš neatkarības atjaunošanas un izaugsmes tempi bijuši vieni no straujākajiem ES, nosacītās algu starpības novērtējumu vērtības nav atgriezušās pirmskrīzes līmenī. Tādējādi krīzes laikā veiktās sabiedriskā sektora izdevumu konsolidācijas sekas ir redzamas vēl labu laiku pēc krīzes.

Atslēgvārdi: algu atšķirības starp privāto un sabiedrisko sektoru, nosacītā algu starpība, dekompozīcijas metodes

Literatūra:

Alesina, A., Ardagna, S., Perotti, R., & Schiantarelli, F. (2002). Fiscal Policy, Profits, and Investment. *American Economic Review*, 92(3), 571-589. doi:10.1257/00028280260136255

Lane, P., & Perotti, R. (2003). The importance of composition of fiscal policy: evidence from different exchange rate regimes. *Journal of Public Economics*, 87(9-10), 2253-2279. doi:10.1016/S0047-2727(01)00194-3

Oaxaca, R. L., & Ransom, R. R. (1994). On discrimination and the decomposition of wage differentials. *Journal of Econometrics*, 61(1), 5-21. doi:10.1016/0304-4076(94)90074-4

EKONOMISKĀS IZAUGSMES NOTEICOŠIE FAKTORI LATVIJĀ: KOBĀ-DUGLĀSA RAŽOŠANAS FUNKCIJAS ANALĪZE

Edgars Vītols

Latvijas Universitāte
edgars.vitols89@inbox.lv

Ekonomiskā izaugsme ir viens no svarīgākajiem iedzīvotāju labklājību noteicošajiem faktoriem. Ekonomikas izaugsme nodrošina iedzīvotāju ienākumu pieaugumu, zemāku bezdarbu un augstāku apmierinātību ar dzīvi. Savukārt, lēna vai nesabalansēta ekonomikas izaugsme veido situāciju, kurā iedzīvotāju ienākumi kritās, pieaug bezdarbs un palielinās iedzīvotāju emigrācija. Tieši ar šādām sekām saskarās iedzīvotāji Latvijā pēc 2008.-2009. gada krīzes. Ekonomikas attīstība ir cikliska – ekonomikas izaugsmei seko lejupslīde, kurai pēc tam atkal seko ekonomiskā izaugsme, tomēr ir svarīgi, lai ekonomiskās izaugsmes potenciāls ir augšupvērst. Ekonomikas izaugsmes potenciālu nosaka ekonomikas izaugsmes fundamentālie faktori – kapitāls, darbaspēks un kopējā faktoru produktivitāte. Zinātniskajā literatūrā ekonomiskās izaugsmes fundamentālos faktorus bieži novērtē ar Koba-Duglāsa funkciju. Balstoties uz ekonomiskās izaugsmes fundamentālajiem faktoriem ir iespējams novērtēt ekonomikas izaugsmes potenciālu, kas raksturo ekonomikas ilgtermiņa trendu pie optimālas ražošanas resursu izmantošanas.

Pētījuma mērķis ir novērtēt Latvijas tautsaimniecības izaugsmi veicinošos faktorus, atbilstoši Koba-Duglāsa ražošanas funkcijai, kā arī analizēt Latvijas potenciālo IKP. Pētījuma uzdevumi ir noteikt Koba-Duglāsa parametru vērtības, analizēt ražošanas faktoru ietekmi uz IKP izaugsmi, aprēķināt potenciālo IKP, izmantojot gan Koba-Duglāsa funkciju, gan HP filtru.

Analīze izmantotas kvalitatīvās un kvantitatīvās analīzes metodes, piemēram, zinātniskās literatūras analīze, statistikas datu grupēšana un salīdzināšana, grafiskās analīze, regresija un HP filtra pielietošana.

Pētījuma rezultāti liecina, ka atbilstoši Koba-Duglāsa ražošanas funkcijai, svarīgākais tautsaimniecības izaugsmes faktors ir uzkrātais fiziskais kapitāls, kas laika periodā no 1997. līdz 2019. gadam nodrošināja apmēram 65% no IKP pieauguma. Potenciālais IKP, kas norāda ilgtermiņa izaugsmes tendenci pie optimālās ražošanas resursu izmantošanas, bija izteikti zemāks par faktisko IKP pirms 2008.-2009. gada, taču pēc krīzes periodā faktiskais IKP bija izteikti zemāks par potenciālo IKP. Līdzīga situācija arī iezīmējas Covid-19 pandēmijas laikā, kad faktiskais IKP ir zemāks par potenciālo IKP. Salīdzinot iegūtās potenciālā IKP vērtības, kuras tika iegūtas ar Koba-Duglāsa ražošanas funkciju un HP filtru, tika secināts, ka potenciālā IKP vērtības, kas iegūtas ar Koba-Duglāsa ražošanas funkciju ir tuvākās faktiskajiem IKP izpildes datiem.

Atslēgvārdi: Koba-Duglāsa ražošanas funkcija, potenciālais IKP, Latvijas tautsaimniecības izaugsme

BIM NOZĪME KONKURĒTSPĒJAS CELŠANĀ BŪVNICĪBAS NOZARĒ

Mārtiņš Danusevičs

Latvijas Universitāte
martins.danusevics@lu.lv

Līga Brasliņa

Latvijas Universitāte
liga.braslina@lu.lv

Būvju informācijas modeļi (BIM) ir būves projektēšanas, inženierijas, būvniecības un apsaimniekošanas procesu integrācija, tehnoloģiju un noteikumu kopums. Pateicoties BIM ieviešanai, tiek būtiski atvieglots būvniecības process, kas ļauj iesaistītajām pusēm kopīgi projektēt, būvēt un apsaimniekot būvi digitālā vidē. BIM ir mūsdienu inovācija būvniecības nozarē, un šo modeļu ieviešana pašlaik ir procesā gan Latvijā, gan ārzemēs. Šo modeļu iekļaušana uzņēmumu darba procesos ir ne tikai modes lieta, bet pamazām kļūst arī par obligātu prasību atsevišķos gadījumos. Latvijas Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi BIM ieviešanas ceļa karti, tādējādi motivējot Latvijas uzņēmumus apmācīt personālu un ieviest BIM būvniecībā. Pētījumā autori izpēta ekonomiskos ieguvumus, ko sniedz BIM ieviešana, un kā tie sniedz būvniecības nozarē strādājošiem uzņēmumiem jaunas konkurētspējas priekšrocības. Ņemot vērā, ka BIM ieviešana ir brīvprātīga, bet tajā pašā laikā tā var būt obligāta noteiktiem publiskiem iepirkumiem, ir būtiski izprast, kādi motivējoši elementi ir uzņēmējiem. Līdz ar to pētījumā konstatētie ieguvumi no BIM ieviešanas būvniecības nozarē funkcionē kā papildus motivātors, jo sniedz BIM izmantojošajiem uzņēmumiem noteiktus konkurētspējas ieguvumus. Tajā pašā laikā šie ieguvumi nav konsekventi visiem tirgus dalībniekiem, jo ir noteikti segmenti, kuri var nonākt grūtākā konkurences stāvoklī pēc BIM ieviešanas.

Atslēgvārdi: BIM, būvniecība, konkurētspēja, projektēšana

ZAĻĀ PUBLISKĀ IEPIRKUMA IZAICINĀJUMI BŪVDARBU IEPIRKUMOS LATVIJĀ

Inese Pelša

Latvijas Universitāte

inese.pelsa@inbox.lv

Latvijā ikgadēji publiskajos iepirkumos tiek tērēti ap EUR 3 miljardiem, bet zaļā publiskā iepirkuma (turpmāk – ZPI) ietvaros 2019.gadā tika iepirkti 17,3% no visu iepirkumu kopējās līgumcenas vai 515 milj. eiro. No visa kopējā ZPI apjoma būvdarbu iepirkumi veido 60,8% vai EUR 313 miljoni, tādā veidā veidojot ļoti būtisku ieguldījumu kopējā ZPI attīstībā. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 353 “Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība” (turpmāk – MK not. nr. 353) ZPI prasības būvdarbu iepirkumiem ir piemērojamas brīvprātīgi, līdz ar to vēl jo būtiskāk ir ZPI prasības būvdarbu iepirkumos piemērot kā obligātas Eiropas Savienības struktūrfondu projektos. No 743 ZPI būvniecības sektorā par laika posmu no 2017.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 1.septembrim, izlases kārtībā detalizēti tika izskatīti 6% jeb 47 iepirkumi ar kopējo līgumsummu vērtību EUR 63.7 miljonu apmērā. No izskatītās izlases, tehniskās ZPI prasības un kritēriji par biroju ēku būvdarbiem tiek piemēroti 17% jeb teju 1 no 5 ZPI, ar kopējo līgumsummas vērtību EUR 2.7 miljonu apmērā, kas veido vien 4% no kopējās būvniecības ZPI iepirkumu līgumsummas. 51% no šiem analizētajiem būvdarbu iepirkumiem kā ZPI prasības tika piemērotas ZP prasības iekštelpu apgaismojumam, kas saskaņā ar MK not. Nr. 353 prasībām ir obligāti piemērojamā grupa. Un tikai 17% gadījumos ZPI kritēriji tika piemēroti pēc būtības, kas atbilstu ZPI kritērijiem būvdarbu iepirkumos. Nepieciešams noteikt minimāli obligāti piemērojamo ZPI kritērijus būvdarbu iepirkumos, lai neveidotos situācijas, kad būvdarbu iepirkums tiek atzīts par zaļo iepirkumu, bet tiek piemērotas tikai ZPI prasības iekštelpu apgaismojumam.

Atslēgvārdi: zaļais publiskais iepirkums, būvdarbi

COVID-19 IETEKME UZ DARBA TIRGU LATVIJĀ

Ilze Sproģe

Latvijas Universitāte

ilze.sproge@lu.lv

Solvita Kristone

Latvijas Universitāte

solvita.kristone@lu.lv

Darba mērķis: analizēt Latvijas darba tirgus izmaiņas Covid-19 pandēmijas laikā.

Pētījuma periods: 2020.gads un 2021.gada janvāris, salīdzinot ar 2019.gadu.

Koronavīrusa pandēmijas laikā darba tirgū ir vērojami satricinājumi – daudziem nodarbinātajiem būtiski samazinājies darba stundu daudzums, daži zaudējuši darbu pavisam, citi tā arī nav ieguvuši iespēju sākt jaunu darbu vai iegūt "pagarinājumu" iepriekšējam darba līgumam. Darba tirgus rādītāju pasliktināšanos 2020.gada 1.ceturksnī būtiski ietekmēja Covid-19, kura ierobežošanai valdība noteica ārkārtas stāvokli valstī kopš 12.marta. Vienlaikus jāatzīmē, ka līdz šim ieviestie atbalsta pasākumi kopumā ir mīkstinājuši Covid-19 negatīvo ietekmi uz darba tirgu.

Daļa Covid-19 pandēmijas izraisīto strukturālo efektu var saglabāties ilgstoši. Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ierobežojumi ekonomiskajās aktivitātes skars lielāko daļā tautsaimniecības jomu, it sevišķi tām nozarēm, kurām ir liegts darboties, visdziļāk skarot tās nozares, kas tiešā veidā saistītas ar iedzīvotāju pārvietošanos un pulcēšanos, piemēram, pasažieru pārvadājumi, ceļojumu biroju un tūrisma operatoru darbība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus, dažādas izklaides, mākslas un kultūras jomas, u.c. nozares.

Atslēgvārdi: darba tirgus, nodarbinātība, bezdarbs, covid-19 pandēmija

LATVIJAS PAŠVALDĪBU ATTĪSTĪBAS NOVĒRTĒŠANA

Lauris Gruntmanis

Latvijas Universitāte

Lauris@gruntmanis.lv

2021.gada Latvijas pašvaldību reformas rezultātā būtiski tiek samazināts pašvaldību skaits – no 119 uz 42. Tādējādi pašvaldības savstarpēji būs ievērojami salīdzināmākas kā iepriekš. Iespējams, tas arī radīs nepieciešamību pēc pašvaldību attīstības līmeņa rādītāju pilnveidošanas, kā arī veicinās aktīvāku pašvaldību sociālekonomisko rādītāju izmantošanu datu analīzei par pašvaldību ekonomisko attīstību.

Atslēgvārdi: Pašvaldības, reģionālā ekonomika, ekonomiskā aktivitāte

PROJEKTU ORIENTĒTU PĒTNIECĪBAS ORGANIZĀCIJU TEHNOLOĢIJU ATTĪSTĪBAS PROCESA PĀRVALDĪBA

Inga Širante

Latvijas Universitāte

inga.sirante@lu.lv

Valsts attīstība ir atkarīga no sekmēm veikt tautsaimniecības transformāciju orientējoties uz augstas pievienotās vērtības produktiem un pakalpojumiem. Arī Latvijas RIS3 stratēģijas ietvars nosaka, ka tautsaimniecības transformācijai uz augstāku pievienoto vērtību un lielāku resursu efektivitāti, kas paredz pastāvīgu konkurētspējas priekšrocību atrašanu, un politikas instrumentu veidošanu, kas maksimāli atraisa valsts uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu un sekmē ilgtspējīgu ekonomisko attīstību. Pētniecības un inovācijas stratēģija viedās specializācijās (RIS3) viens no galvenajiem īstenotajiem - ieviesējiem ir pētniecības organizācijas (PO). līdz ar to kritiskais moments ir jābūt spēcīgām PO.

Pētniecības organizācija neatkarīgi no tā juridiskā statusa vai finansējuma veida, kuras galvenais mērķis ir veikt fundamentālos pētījumus, rūpnieciskos pētījumus vai eksperimentālo izstrādi, vai plaši izplatīt šādu darbību rezultātus mācību, publikāciju vai zināšanu pārneses veidā. Attīstītākās valstīs pētniecības finansējumu PO nodrošina kā institucionālo finansējumu (RTD) 2-3% no IKP, valstīs kā piemēram Latvijā, kur RTD atvēlēts tiek vidēji pēdējos gados tikai 0,5% no IKP. Klasiskā pieeja nedarbojas, jo neizpildās ļoti svarīgs pamata nodrošinājums PO attīstībai un iespēju konkurēt Eiropas pētniecības telpā.

PO nevar sasniegt izcilību ar 3-10 reizes mazāku valsts zinātnisko finansējumu, līdz ar to šādās valstīs ir jāmeklē citi risinājumi, lai ietu uz mērķi, ko nosaka pamatfunkcija un uzdevums. Hipotēze – ka šādās valstīs no vienas puses PO jāklūst par projektu orientētām PO, bet no otras puses tām ir jābūt – Starptautiskām zinātnes izcilniecēm (SZI) Eiropas un pasaules zinātnes telpā. Pētījuma mērķis rast kā projektu orientētām PO klūt par SZI, kur jānotiek sekmīgai tautsaimniecības transformācijai ir jābūt tehnoloģiju pārnesei.

Raksturojot tehnoloģiju pārnesi jāapskata 9 tehnoloģijas gatavības līmeņi (TRL), kas ir no idejas rašanās līdz gatavam produktam. Lai tehnoloģija izietu pilnu ciklu TRL1-TRL9 nepieciešami 10-15.gadi un vairāk un to var atļauties finansiāli bagātas valstis, kas var no sava budžeta novirzīt šādiem zinātnes attīstības – tehnoloģiju virzieniem lielus ilgtermiņa finansējumus, bet apzinoties risku, ka ne visas idejas iziet pilnu ciklu no TRL 1 – TRL 9.

Jo attīstības tempu nosaka vairāki citi faktori, tādi personīgās zinātnieku ambīcijas un sava daļa arī talants.

TRL līmeņu attīstības sakarības ar projektu veidiem un finanšu atbalsta formām.

Projektu finansējums atšķirībā no institucionālais finansējuma tipiski paredzēts dažu TRL pieaugumam (TRL1-TRL4), vidēji 3 gadu periodam, tāpēc projektu orientētās pētniecības organizācijas vadībai ir ļoti svarīgi redzēt šo kopainu tehnoloģiju attīstībai organizācijā projektu pēctecību nodrošināšanai.

Apkopojot Latvijas augstāk starptautiski izvērtēto PO ir tendence, ka jāiziet Tehnoloģijai vismaz trīs vai četriem finansētiem projektiem un trīs posmiem (Ideja – Prototips –Validācija), bet ceturto posmu (Produkts), lai tehnoloģija attīstītos ir jābūt komersantam vai industrijai, kas pārņem tehnoloģiju.

Atslēgvārdi: Projektu orientēta PO, tautsaimniecības transformācija, procesu pārvaldība